

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,
2020-08-26 d.
Pirminis variantas. Bus pildoma
Kalba neredaguota

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų
bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

SOCIALINIS UGDYMAS

GEOGRAFIJA

Turint klausimų kreiptis į Šarūną Gerulaitį, elektroniniu pašto adresu sarunas.gerulaitis@nsa.smm.lt

Projektą rengia:

Dr. Zigmas Kairaitis
Dr. Arūnas Bukantis
Rytas Šalna
Angelė Pakamorienė
Laima Railienė
Asta Rutkienė
Lina Barauskienė

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

Dalyko paskirtis

Geografija – vienas labiausiai integruotų mokomųjų dalykų mokykloje. Geografija atskleidžia mozaikinio pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumą, erdvinės civilizacijų ir kultūrų sąsajas, gamtos ir visuomenės savitarpio priklausomybę, jų raidos ir išlikimo klausimus. Ugdomos asmens nuostatos skatina solidarumą, rezultatyvų kultūrų dialogą ir tarptautinį bendradarbiavimą, padeda plėtoti visų rasių, tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietas bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Tikslas

Plėtoti mokinių geografinį pasaulėvaizdį, grįstą gamtos ir socialinių mokslų žiniomis jų sąryšingumu bei šiuolaikinėmis tyrimų technologijomis, siekiant ugdyti vientisą pasaulio sampratą ir vaizdinį, formuoti darnaus vystymosi nuostatas, skatinti pagarbą skirtingoms kultūroms, kompetentingai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Uždaviniai

Siekdami geografijos dalyko tikslo, mokiniai:

- plėtoja savo prigimtinį smalsumą, vaizduotę ir norą pažinti pasaulį;
- mokosi orientuotis gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje, naudoja kartografijos kūrinius ir geografines informacines sistemas (GIS), kaip patikimus informacinius šaltinius;
- domisi ir gilina erdvinį supratimą apie savo gyvenamą vietą, Lietuvą, Europą ir pasaulį nuo lokalaus iki globalaus lygmens;
- renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia;
- geba tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taiko įgytas geografijos žinias ir gebėjimus;
- laikosi kasdieniame gyvenime darnaus vystymosi principų prisiimdamas asmeninę atsakomybę;
- ugdomi pagarbos jausmą pasaulio kultūroms ir žmonių gyvensenai;
- geba kompetentingai ir kūrybingai atlikti geografinius tyrimus bei pateikti duomenimis grįstas išvadas;

- pasirengia būti atsakingais ir aktyviais piliečiais, galinčiais prisidėti prie ekologiškai ir ekonomiškai darnaus, socialiai teisingo pasaulio kūrimo.

Kompetencijų ugdymas dalyku

Mokydamiesi geografijos, mokiniai ne tik įgyja dalyko žinių ir gebėjimų, padedančių suprasti gamtinę, socialinę, kultūrinę aplinką ir sėkmingai joje veikti, bet ir ugdomi bendrąsias kompetencijas (žr., 1 lentelė).

1 lentelė

Kompetencija	Kompetencijos raiška
1. Pažinimo kompetencija	<p>Geografijos žinios ir supratimas konstruojamas mokslinė metodologija: mokiniai ugdomi pažinti supantį pasaulį ir remiantis turima patirtimi skatinami ją tyrinėti, ugdyti kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimus. Pažinimo procese įgyta patirtis, rezultatai ir išvalgos yra pokyčių – atsakingo ir žinojimu grindžiamo problemų sprendimo, naujovių kūrimo – prielaida. Mokiniai skatinami reflektuoti savo mokymąsi, (įsi)vertinti patirtį ir pažangą, mokyti iš klaidų, išsikelti naujus tikslus.</p> <p>Nauja redakcija: <i>Siekiama, kad mokiniai įgytų geografijos žinias ir supratimą atskleidžiant pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumą, erdvines struktūras ir mąstymą, gamtos ir visuomenės savitarpio priklausomybę, jų raidos bei išlikimo klausimus. Kryptingai ugdomas gilus supratimas apie supantį pasaulį remiantis jau turima patirtimi, skatinami ją tyrinėti, ugdomi kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimai. Gilus mokymasis pasiekiamas, kai mokiniams sudaromos galimybės ne tik gerai suprasti geografijos turinyje apibrėžtas dalykines (faktines), tarpdalykines, procedūrinės ir epistemines žinias, bet ir mokoma jas taikyti naujose ar sudėtingesnėse situacijose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taikyti įgytas geografijos žinias ir gebėjimus. Mokiniai skatinami reflektuoti savo mokymąsi, (įsi)vertinti patirtį ir pažangą, mokyti iš klaidų, išsikelti naujus tikslus.</i></p>
2. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	<p>Per geografijos pamokų metu organizuojamas veiklas socialinės ir emocinės kompetencijos ugdymas grindžiamas asmens savimonės ir savitvardos, socialinio sąmoningumo, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimų ugdymu. Mokiniai skatinami priimti atsakingus sprendimus ir įsitraukti į prasmingą veikimą įvairiame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Siekiama, kad mokiniai pasitikėtų savimi, siektų tobulėti, gerbti įvairias nuomones, sėkmingai bendrauti ir bendradarbiauti, taip pat skatinami dalyvauti kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.</p> <p>Nauja redakcija: <i>Taikydami geografijos mokymosi patirtį įvairiose veiklose, mokiniai ugdomi atkaklumą ir pasitikėjimą savo jėgomis jiems aktualiuose ir prasminguose kontekstuose. Mokiniai skatinami priimti atsakingus sprendimus ir įsitraukti į prasmingą veikimą</i></p>

	<p><i>įvairiame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Siekiama, kad mokiniai pasitikėtų savimi, siektų tobulėti, gerbtų įvairias nuomones, sėkmingai bendrautų ir bendradarbiautų, taip pat skatinami dalyvauti kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.</i></p>
<p>3. Kūrybiškumo kompetencija</p>	<p>Geografijos veiklomis mokiniai skatinami sukurti ir įgyvendinti naujas idėjas: naujas išvalgas, žinias, netipiškus problemų sprendimus, produktus, improvizuojant, kritiškai mąstant ir laikantis vertybinių nuostatų. Ugdomas poreikis kūrybiškai mąstyti: kelti originalias idėjas, teikti savitus vertinimus ir problemų sprendimo variantus. Siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijo klysti ir pradėti iš naujo, nebijo rizikuoti ir būtų atviri naujoms idėjoms ir iššūkiams.</p> <p>Nauja redakcija: <i>Kryptingai siūlomomis įvairiomis geografinėmis veiklomis padedama mokiniui suvokti kūrybinės veiklos proceso etapus ir drauge sudarant galimybes pasireikšti jo spontaniškumui, iniciatyvumui, skleisti kūrybinei laisvei, individualumui ir savarankiškumu, taip ugdomi kūrybinio mąstymo komponentai (divergentinis mąstymas). Tam tiktų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pvz., esė, koliažas, sceninė vaidyba). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijo klysti ir pradėti iš naujo, nebijo rizikuoti ir būtų atviri naujoms idėjoms ir iššūkiams.</i></p>
<p>4. Pilietiškumo kompetencija</p>	<p>Per geografijos pamokų metu organizuojamas veiklas mokiniai ugdomi tautinės ir pilietinės savimonės, patriotiškumo, visuomenės, valstybės ir pasaulio gerovės kūrimo. Taip pat skatinami nagrinėti ir spręsti problemas susijusias su vietos bendruomene, Lietuva ir Europos Sąjunga, būti atsakingu piliečiu. Ugdomas sąmoningumas ir elgesys siekiant tikslų svarbių šeimos, visuomenės, valstybės teisiniame ir politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Skatinami dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tausoti gamtinę aplinką ir savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais.</p> <p>Nauja redakcija: <i>Ugdant asmens vertybines nuostatos skatinamas solidarumas, rezultatyvus kultūrų dialogas ir tarptautinis bendradarbiavimas, kuris padeda plėtoti įvairių tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietos bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime, todėl sudaroms sąlygas mokiniams aktyviai veikti, ugdytis gebėjimus analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, konstruktyviai spręsti problemas, konfliktus. Mokiniai skatinami: svarstyti tapatybės klausimus, pavyzdžius, aktyvaus piliečio vaidmens bendruomenėje ir mokinio savijautos mokykloje; aptarti vaiko, prigimtines žmogaus teises, modeliuoti įvairius jų gynimo atvejus, nagrinėti poelgius konstitucinių ir įstatyminių teisių ir pareigų požiūriu; svarstyti demokratinius problemų sprendimo būdus (dialogas, diskusija, derybos, debatai). Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tausoti gamtinę aplinką ir savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais.</i></p>

5. Kultūrinė kompetencija	<p>Mokiniai ugdomi suprasti kultūrinį sąmoningumą grįstą žiniomis apie kultūros įvairiapusiškumą, kultūrų įvairovę, paveldą, įvairių socialinių grupių tradicijas, papročius, elgesio normas, kalbą. Mokiniai ugdomi būti atviri kultūrų ir idėjų įvairovei, tinkama elgsena reikšti įgytą kultūrinį sąmoningumą. Geografijos veiklomis mokomi apibūdinti skirtingų kultūrų ir subkultūrų sąsajas ir skirtumus, atpažinti ir kritiškai vertinti kultūrinius stereotipus, paaiškinti mokslo, meno, istorijos, visuomenės veikėjų indėlį į kultūros raidą, puoselėti paveldą, šiuolaikinius kultūros objektus ir reiškinius, dalyvauti tarpkultūriniame dialoge.</p> <p>Nauja redakcija: <i>Ugdomas požiūris į geografiją, kaip į reikšmingą gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšį ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje. Mokiniai mokomi apibūdinti skirtingų kultūrų ir subkultūrų sąsajas ir skirtumus, orientuotis kultūrinėje erdvėje, supažindinami su svarbiausiais kultūros paveldo ir etninės kultūros objektais, kultūros reiškiniais, kultūros kūrėjais, kultūriniais skirtumais ir panašumais, mokosi suprasti šiuolaikinės kultūros raidos tendencijas, savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros prasmę, vertę ir tarpusavio ryšius. Požiūris į geografiją, kaip kultūros dalį, ugdomas mokiniams susipažįstant su ryškių istorinių asmenybių indėliu į geografijos mokslo vystymąsi, ugdant estetinį skonį, kritiškai vertinant stereotipus. Siekiama, kad mokiniai suprastų kūrybinių industrijų svarbą ekonomikai, gebėtų pagarbiai ir tolerantiškai bendrauti su kitų kultūrų atstovais ir spręstų tarpkultūrinio bendravimo problemas.</i></p>
6. Komunikavimo kompetencija	<p>Geografijoje ugdomi gebėjimai suprasti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio informaciją, tinkamai argumentuoti savo poziciją ir pasiekti, kad būtų realizuota komunikacinė intencija, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Mokiniai mokomi rasti geografiniuose šaltiniuose reikiamą informaciją, ją analizuoti, lyginti ir vertinti. Apibendrintą informaciją įvairiomis formomis perteikia kitiems. Mokiniai mokomi jausti atsakomybę už komunikavimo etiškumą, pranešimų tikrumą ir tikslumą.</p> <p>Nauja redakcija: <i>Mokiniai mokomi skaityti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, ją suprasti ir pateikti įvairiomis formomis atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją; analizuoti įvairius šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius); naudotis virtualiomis mokymosi aplinkomis, grafinėmis programomis; kritiškai vertinti turimą informaciją; pasirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia. Komunikavimas reiškiasi nuolat, todėl geografijos pamokose skatinama atrasti ir pažinti save ir pasaulį, bendrauti būnant su kitais, išreikšti save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos kurinius, perimant bendrąsias žmogiškas vertybes ir pačiam jas kurti. Labai svarbu ugdyti tinkamą geografijos sąvokų ir vietovardžių vartojimą.</i></p>

Pasiekimų sritys ir pasiekimai

1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje:

1.1. *Orientavimasis erdvėje* – apima gebėjimą orientuotis geografinėje (gamtinėje ir antropogeninėje) erdvėje ir konkrečioje vietoje.

1.2. *Orientavimasis kartografiniuose kūriniuose* – apima gebėjimą orientuotis vietovės planuose ir žemėlapiuose, įvardinant ar nusakant (apibūdinant) juose pavaizduotą gamtinių ir visuomeninių objektų, procesų ir reiškinių informaciją.

1.3. *Geografinės padėties nustatymas* – apima gebėjimą tiksliai nustatyti vietos (objekto) geografines koordinates žemėlapyje ir gaublyje, apibūdinti objekto ar teritorijos geografinę padėtį (gamtinę, ekonominę, geopolitinę).

2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas

2.1. *Gamtinių sistemų (sferų) nagrinėjimas* – apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti mūsų planetos gamtinius reiškinius ir procesus, keičiančius Žemės gamtinę ir antropogeninę aplinką.

2.2. *Visuomeninių sistemų nagrinėjimas* – apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti gyventojus, jų sudėtį, kaitą, pasiskirstymą, urbanizacijos procesus; tautų ir kultūrų įvairovę; ekonominės veiklos sritis; globalizacijos procesus.

2.3. *Gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo nagrinėjimas* – apima gebėjimą atskleisti gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšius ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje.

3. Pasaulio geografinis pažinimas:

3.1. *Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų nagrinėjimas* – apima gebėjimą nusakyti Lietuvos, Europos ir Pasaulio šalių, regionų, ypatingų vietovių esminius ypatumus ir jų pasireiškimą įvairaus masto geografinėse erdvėse.

3.2. *Pasaulio šalių, regionų, vietovių kaitos laike ir erdvėje nagrinėjimas* – apima gebėjimą, analizuoti, lyginti, paaiškinti kaip technologijos ir globalizacija lemia būdus ir priemones, kuriomis žmonės keičia pasaulį, savo artimiausią aplinką ir gyvenimo būdą.

3.3. *Pasaulio šalių, regionų, vietovių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas)* – apima gebėjimą skirti, lyginti, pavaizduoti, modeliuoti įvairių tipų ir paskirties regionus nuo lokalaus iki globalaus lygmens.

4. Geografinių tyrimų gebėjimai:

4.1. *Geografinių klausimų kėlimas* – apima gebėjimą skirti geografinius nuo negeografinių klausimų; kelti naujus klausimus, nukreiptus atlikti geografinius stebėjimus ir tyrimus; hipotezių / spėjimų būdu numatyti galimus tyrimų rezultatus ir jų gavimo metodus bei priemones.

4.2. *Geografinės informacijos paieška ir atranka* – apimą gebėjimą rasti, surinkti atrinkti, gauti tikslinti ir vertinti reikiamą geografinę informaciją iš pirminių, antrinių bei tretinių šaltinių pagal išsikeltus tyrimo klausimus ir tikslus; naudoti įvairius informacijos paieškos ir gavimo būdus.

4.3. *Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas* – apima gebėjimą surinktą geografinę informaciją tinkamai sutvarkyti ir

paruošti jos analizavimui, naudojant įvairias tekstines, vaizdines, garsines, performatyvias jos pateikimo formas.

4.4. *Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas* – apima gebėjimą analizuoti, aiškinti, komentuoti tirtus geografinius objektus, procesus, reiškinius, įvykius; lyginti ir ieškoti jų tarpusavio reikšmingų ryšių, sąsajų naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus; kurti modelius, scenarijus pagal informacijos analizės metu išryškėjusias tendencijas ir struktūras.

4.5. *Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas* – apima gebėjimą daryti išvadas ir atsakyti į tyrimo klausimą(us); naudoti įvairius išvadų ir apibendrinimo gavimo būdus (indukcinį, dedukcinį kelią); tinkamai pasirinkti įvairias išvadų pateikimo formas (įskaitant ir menines – esė, koliažus, sceninę vaidybą); pademonstruoti bendravimo, pilietiškumo ir asmeninės atsakomybės už gautus rezultatus įgūdžius; numatyti alternatyvius būdus išvadoms gauti bei, remiantis tyrimo rezultatais, kelti naujus klausimus, hipotezes kitiems tyrimams.

Geografijos pasiekimų raida

Šiame skyrelyje aprašyta, kaip auga esminiai mokinių gebėjimai geografijos pasiekimų srityse kas dvejus metus apimant visą pakopą. Tai gali padėti mokytojui numatyti mokinių gebėjimų raidos nuoseklumą, tęstinumą ir planuoti mokymosi pažangą (žr., 2 lentelė).

2 lentelė

1-2 mokymosi metai	3-4 mokymosi metai	5-6 mokymosi metai	7-8 mokymosi metai	9-10 mokymosi metai
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje				
1.1 Mokytojui padedant orientuotis realioje erdvėje ir artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje.	1.1 Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos ženklais/kompasu, orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.	1.1 Parinkti ir derinti įvairias priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškinti erdvinius ryšius tarp objektų, taikyti pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėse erdvėse.	1.1 Pasirinkti, derinti ir taikyti kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Nustatyti laiko juostų / zonų santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku.	1.1 Tikslingai naudoti GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Gebėti įtraukti geografinius faktus ir objektus į erdvines sistemas ir nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,

2020-08-26 d.

Pirminis variantas. Bus pildoma

Kalba neredaguota

<p>1.2 Elementariai orientuojantis realioje erdvėje, apibūdinti pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodyti keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoti kelią į mokyklą.</p>	<p>1.2 Elementariai orientuotis artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardyti juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.</p>	<p>1.2 Orientuotis įvairaus mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, naudoti kartografinį žodyną, nusakyti kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.</p>	<p>1.2 Analizuoti ir lyginti įprastuose kartografiniuose šaltiniuose simboliais išreiktą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.</p>	<p>1.2 Analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai ir kūrybiškai naudoti GIS technologijas, kartografinius simbolius kurdami topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.</p>
<p>1.3 Nurodyti savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą).</p>	<p>1.3 Lietuvos žemėlapyje rasti ir parodyti svarbiausius geografinius objektus (miestus, upes, ežerai, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.</p>	<p>1.3 Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdinti geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyti geografines koordinatas.</p>	<p>1.3 Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remiantis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustatyti geografinių objektų padėtį, palyginti įvairių objektų padėties ypatumus, nurodyti elementarius kelis jų skirtumus.</p>	<p>1.3 Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirinkti įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoti GIS technologijas bei nustatyti objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertina jos ypatumus.</p>
<p>2. Gamtinės ir visuomeninės geografinės sistemų pažinimas</p>				
<p>2.1 Skirti gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir elementariai/savais žodžiais paaiškinti, kaip jie tarpusavyje susiję.</p>	<p>2.1 Apibūdinti Žemės paviršių ir paaiškinti, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Paaiškinti, kas yra gamtiniai reiškiniai ir procesai.</p>	<p>2.1 Įvardyti ir apibūdinti Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodyti jų priežastis ir padarinius. Apibūdinti gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų</p>	<p>2.1 Įvardyti, apibūdinti ir paaiškinti Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, parodyti jų pasireiškimo teritorijas, apibūdinti jų poveikį aplinkai.</p>	<p>2.1 Analizuoti, lyginti ir vertinti pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daryti argumentuotas</p>

		gyvenimo būdai.		išvadas.
2.2. Elementariai/savais žodžiais apibūdinti vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebėti aplinką ir pateikti pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus.	2.2 Apibūdinti artimiausios aplinkos ir Lietuvos gyventojų pasiskirstymo, judėjimo, gyvenviečių ir ūkinės veiklos ypatumus.	2.2 Skirti ir apibūdinti pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus.	2.2 Įvardyti, apibūdinti ir paaiškinti Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lyginti valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodyti skirtumus ir panašumus, daryti išvadas.	2.2 Analizuoti, lyginti ir vertinti Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daryti argumentuotas išvadas.
2.3 Pateikti pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį.	2.3 Apibūdinti, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką. Paaiškinti, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skirti ir apibūdinti atsinaujinančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija).	2.3 Skirti natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Apibūdinti gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodyti kelias gamtos apsaugos priemones.	2.3 Įvardyti, apibūdinti ir paaiškinti gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, rasti jų regioninius skirtumus ir paaiškinti priežastis. Vertinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse. / Paaiškinti, kaip žmogaus veikla ir gyvenimo būdas priklauso nuo gamtinės aplinkos ir gamtos reiškinių, identifikuoti būdus, kaip žmonės keisdami aplinką vienoje vietoje sukelia jos kaitą kitose vietose.	2.3 Analizuoti, lyginti ir vertinti gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daryti argumentuotas išvadas.
3. Pasaulio geografinis pažinimas				
3.1 Pavaizduoti ir papasakoti savo	3.1 Įvardyti ir parodyti žemėlapyje ir elementariai	3.1 Apibūdinti gamtinius ir visuomeninius Lietuvos ir	3.1 Išskirti ir apibūdinti pasaulio geografinius	3.1 Lyginti pasaulio šalis ir regionus pagal jų

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,

2020-08-26 d.

Pirminis variantas. Bus pildoma

Kalba neredaguota

gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).	apibūdinti žemynus bei vandenynus. Nusakyti kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo / veiklos ypatybes.	pasaulio ypatingų vietovių esminius bruožus.	regionus pagal nurodytus požymius. Analizuoti Europos žemyną, jo regionus, jiems priklausančias valstybes, nusakyti panašumus, skirtumus, jų priežastis.	panašumus ir skirtumus, pateikti išvadas. Analizuoti Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse.
3.2 Pastebėti pokyčius artimiausioje aplinkoje ir juos elementariai apibūdinti, pateikti pavyzdžių (tiesiamas kelias, statomi pastatai ir pan.).	3.2 Lyginti Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis.	3.2 Sieti Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitą su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis.	3.2 Analizuoti, lyginti ir paaiškinti, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietoves ir regionus.	3.2 Identifikuoti ir vertinti priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.
3.3 Elementariai pagal keletą požymių nusakyti artimų, pažįstamų ir tolimų, nežinomų vietovių, teritorijų panašumus ir skirtumus.	3.3 Apibūdinti žemynus, jų gamtos ir žmogaus gyvenimo ypatumus, pateikti pavyzdžių. Kelti ir atsakyti į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas.	3.3 Skirti ir lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus gamtinius ir visuomeninius požymius, pagal tai nustatyti Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus.	3.3 Lyginti gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, rasti panašumus ir skirtumus, paaiškinti priežastis. Modeliuoti vietos, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.	3.3 Analizuoti, lyginti ir vertinti įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikti jų sprendimo būdus. Remiantis įvairia informacija, modeliuoti regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.
4. Geografinių tyrimų gebėjimai				
4.1 Stebint mokyklos aplinką, nagrinėjant mokymo priemonę (tekstą, vaizdą), kelti paprastus klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo? kodėl ten yra?	4.1 Kelti pačius mokinius dominančius klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus, vietas, reiškinius.	4.1 Skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių. Kelti nesudėtingus geografinius klausimus (pvz., apie geografinės padėties reikšmę žmonių	4.1 Atpažinti gamtines ir visuomenines problemas bei kelti su jomis susijusius geografinius klausimus. Planuoti, kaip atsakyti į geografinius klausimus.	4.1 Planuoti tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą (nustatyti problemą, kelti probleminius klausimus arba hipotezes, numatyti informacijos šaltinius).

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,

2020-08-26 d.

Pirminis variantas. Bus pildoma

Kalba neredaguota

		gyvenimo būdai; gamtinių ir visuomeninių objektų išsidėstymo vietas).		
4.2 Elementariai nusakyti, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką. Pateikti keletą skirtingų informacijos šaltinių pavyzdžių.	4.2 Rasti įprastiniuose (spausdintuose, elektroniniuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją ir ją tikslingai panaudoti.	4.2 Skirti pirminius ir antrinius šaltinius. Rinkti ir naudoti informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Atlikti nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais.	4.2 Paaiškinti pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikti jų pavyzdžių. Aprašyti vieną / du pasirinktus informacijos šaltinius, nurodant jų paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoti įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinę informacijai rinkti.	4.2 Įvertinti pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusakyti gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime.
4.3 Elementariai apibūdinti, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių priemonių, aplinkos daiktų, pateikti pavyzdžių.	4.3 Pavaizduoti artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtus/stebimus daiktus, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoti.	4.3 Sudaryti / grafikus, lenteles ir diagramas geografinę informacijai pavaizduoti. Pavaizduoti geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje.	4.3 Pagal surinktą geografinę informaciją, sukurti jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Įvertinti jos privalumus ir trūkumus. Integruoti įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografinę informacijai pavaizduoti.	4.3 Palyginti ir įvertinti skirtingų informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoti GIS ir kitas vaizdines technologijas sutvarkyti ir paruošti / parengiant / susisteminti geografinę informaciją analizavimui.
4.4 Apibūdinti natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais	4.4 Pasirinkti ir paanalizuoti geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdinti joje pateiktus /	4.4 Elementariai analizuoti nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose,	4.4 Analizuoti ir lyginti geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų,	4.4 Naudoti kiekybinius ir kokybinius metodus geografinę informacijai paaiškinti ir modeliuoti.

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,

2020-08-26 d.

Pirminis variantas. Bus pildoma

Kalba neredaguota

<p>žodžiais nusakyti keletą jų ypatumų, paskirtį.</p>	<p>pavaizduotus daiktus, siekti nustatyti jų tarpusavio sąsajas.</p>	<p>lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekiant nustatyti aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoti elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti.</p>	<p>diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoti informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba. Naudoti statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinėi informacijai analizuoti ir juos pakomentuoti.</p>	<p>Taikyti analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taikyti geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti, ir interpretuoti.</p>
<p>4.5 Savais žodžiais/elementariai atsakyti į iškeltus klausimus apie pasirinktus aplinkos daiktus, įvykius.</p>	<p>4.5 Parengti trumpą apibendrinantį pasakojimą (žodžiu ar raštu) pasirinkta (geografinė) tema (pvz., gyvenamąją aplinką, gamtos ar kultūros objektą ir pan.), jį iliustruoti pasirinktomis vaizdinėmis priemonėmis.</p>	<p>4.5 Pristatyti geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remiantis tyrimų rezultatais daryti paprastas apibendrinamąsias išvadas.</p>	<p>4.5 Parengti ir įvairiais būdais pristatyti geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daryti išvadas ir teikti siūlymus geografinėms problemoms spręsti. Daryti išvadas, remiantis žemėlapiiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais.</p>	<p>4.5 Įvertinti ir pakomentuoti, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertinti jų patikimumą. Taikyti ir pademonstruoti įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoti kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numatyti naujus tyrimo klausimus, hipotezes.</p>

Mokymosi turinys 5-10 klasėje

Atsižvelgiant į mokinio patirtį, žinias ir gebėjimus, geografijos supratimo augimą, kiekvieno koncentro turinys nagrinėjamas lokaliaje, regiono ir globalioje geografinėje erdvėje.

1–4 klasėje geografija integruota į socialinio ir gamtamokslinio ugdymo sritis.

5 klasėje geografija yra integruota į istorijos ir gamtos mokslų dalykų turinį.

6 klasėje siekiama mokinius supažindinti su bendriausiais geografinio pažinimo bruožais, geografinė erdve, ją sudarančiomis sudedamosiomis dalimis, bendriausiomis geografijos sąvokomis ir terminais. Plėtojant numatytas ugdomosios veiklos sritis, daugiausia dėmesio skiriama artimai aplinkai (kaimo, miesto, apskrities, etninės srities, Lietuvos) nagrinėti, kartu parodomas globalus pasaulio vaizdas. Geografinis ugdymas organizuojamas ne tik aiškinant ir nagrinėjant įvairią vaizdinę ir informacinę medžiagą klasėje, bet ir stebint bei tyrinėjant savo aplinką.

7–8 klasėse toliau plėtojamos ugdomosios veiklos sritys. Tematika nagrinėjama lokaliu ir globaliu geografinės erdvės lygiu. Mokiniai supažindinami su pagrindiniais Žemės geografijos pažinimo etapais, bendriausiais mūsų planetos gamtos reiškiniais ir dėsningumais, žemynų, regionų ir šalių gamtos įvairove, ten gyvenančių žmonių gyvenamosios ir ūkinės veiklos ypatumais. Tuo norima parodyti gyvenamosios ir tolimųjų kraštų istorinės, gamtinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės aplinkos įvairovę.

9–10 klasių medžiagoje toliau plėtojamos ankstesniuose centruose nagrinėtos ugdomosios veiklos sritys. Tematika daugiausia siejama su regioniniu geografinės erdvės lygmeniu, kaip pavyzdį imant Lietuvos, Europos ir kitus pasaulio regionus. Geografinio pažinimo ir gamtinės geografijos srities turinį sudaro Lietuvos ir Europos temos, o visuomeninės geografijos – Lietuvos, Europos ir pasaulio temos. Geografijos mokymas(is) apima šiuolaikinio pasaulio procesus, gamtines, socialines, ekonomines, kultūrinės sąveikas ir savitarpio priešingumo ryšius.

Trečioje lentelėje pateikiamas privalomas mokymosi turinys 6–10 klasėje.

3 lentelė 6 klasė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos	Dalykų ryšiai ir integracija
<p>Įvadas į geografiją</p> <p>Supažindinama su nauju mokomuoju dalyku, jo tyrimo objektais, geografinės informacijos šaltinių įvairove. Aiškinama, kuo skiriasi gamtinė ir visuomeninė geografija. Stebint ir tyrinėjant, mokiniai mokomi apibūdinti artimiausios aplinkos gamtinius, socialinius, ekonominius ir kultūrinius objektus.</p>	<p><i>Geografija, gamtinė geografija, visuomeninė geografija</i></p>	

<p>Orientavimasis</p> <p>Nagrinėdami šaltinius (keliautojo F. Magelano kelionės dienoraščių ištraukas ir žemėlapius), mokiniai aiškinasi, kaip buvo įrodytas Žemės rutuliškumas, kaip keliautojas ir jo ekspedicijos pasekėjai prisidėjo prie pasaulio pažinimo raidos. Susipažįstama ir mokomasi naudotis tikruoju Žemės modeliu – gaubliu. Mokomasi naudoti įvairius metodus, kurie padeda mokiniams suprasti pusiaujo, dienovidinių, lygiagrečių, ašigalių, ilgumos ir platumos svarbą bei paskirtį. Mokosi žemėlapyje ar gaublyje nustatyti geografines koordinatas.</p> <p>Praktinės užduotys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atstumų matavimas žemėlapyje ir gaublyje • Geografinių koordinačių nustatymas 	<p><i>Gaublys, geografinis tinklas, lygiagretė, dienovidinis, ašigalis, geografinės koordinatės, geografinė platumą, geografinė ilguma</i></p>	<p><i>Matematikos pamokose mokiniai mokosi žemėlapyje nustatyti geografines koordinates (x, y ašis)</i></p>
<p>Supažindinama ir mokomasi orientuotis pagal vietinius aplinkos ir dangaus požymius, naudojant kompasą ar visuotinę padėties nustatymo sistemą (GPS) mokoma nustatyti pasaulio kryptis (horizonto kryptis).</p>	<p><i>Orientavimasis, horizontas, horizonto kryptys, azimutas, kompasas, geografinės vietos nustatymo sistema (GPS)</i></p>	<p><i>Matematikos pamokose mokiniai mokosi nustatyti laipsnius (360°).</i></p>
<p>Mokoma skirti planą nuo žemėlapio. Nagrinėjami pagrindiniai žemėlapių elementai (mastelis, sutartiniai ženklai). Mokomasi skaityti ir sudaryti žemėlapio legendą. Nagrinėjant konkrečios vietovės planą arba žemėlapi, mokosi juose orientuotis. Susipažįsta su mokykliniu atlasu, mokomasi naudotis atlaso turiniu ir dalykine rodykle. Susipažįsta su gamtiniu (fiziniu) ir politiniu žemėlapiu, aiškinasi, kas yra teminis žemėlapis. Naudodamiesi žemėlapiais ir vietovės planais, mokosi nustatyti santykinę ir absoliutinę aukštį.</p> <p>Praktinės užduotys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vietovės plano sudarymas • Skaitmeninio žemėlapio nagrinėjimas 	<p><i>Planas, žemėlapis, mastelis, atlasas, sutartiniai ženklai, žemėlapio legenda, plotiniai, linijiniai ir vaizdiniai, santykinis ir absoliutinis aukštis, horizontalė, kalnabrūkšnis</i></p>	<p><i>Matematikos pamokose mokiniai mokosi apskaičiuoti realius atstumus žemėlapyje ar plane pagal vardinį, skaitmeninį ar linijinį mastelį.</i></p>
<p>Planeta Žemė</p>	<p><i>Branduolys, mantija,</i></p>	

<p>Mokiniai susipažįsta su Žemės kilmės teorija. Aiškinasi, iš kokių dalių sudaryta mūsų planeta. Nagrinėja sausumos ir vandens santykį Žemės paviršiuje. Gilina žinias, kas yra žemynai ir vandenynai, susipažįsta su jų sudedamosiomis dalimis, mokoma parodyti jų pavyzdžių gamtiniame (fiziniame) pasaulio žemėlapyje. Mokoma skirti žemėlapiuose Pasaulio vandenyno vandenį nuo sausumos vandenų.</p> <p>Mokiniai susipažįsta su pagrindinėmis Žemės paviršiaus formomis (kalnais ir lygumomis), jų išsidėstymu žemynuose. Mokosi pagrindines Žemės paviršiaus formas skirti pagal aukščio skalę. Pasaulio gamtiniame (fiziniame) žemėlapyje mokosi rasti kalnus ir lygumas.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nuotraukos nagrinėjimas 	<p><i>žemės pluta, pasaulio vandenynas, jūra, įlanka, sąsiauris, žemynas, pusiasalis, sala, salynas</i></p> <p><i>reljefas, kalnas, kalnagūbris, kalnynas, lyguma, žemuma, plokščiakalnis</i></p>	
<p>Atmosfera ir orai</p> <p>Mokiniai susipažįsta su atmosferos sandara ir jos reikšme žmonėms ir gyvėjai gamtai. Nagrinėja pagrindinius meteorologinius elementus (oro temperatūrą, debesis, kritulius, atmosferos slėgį, vėją). Mokoma naudoti orų stebėjimo prietaisais (termometru, barometru, vėjarodžiu, kritulių matuokliu). Remiantis temperatūrų ir kritulių rodikliais, mokoma apskaičiuoti vidutinę oro temperatūrą ir kritulių kiekį. Naudojantis vėjarodžiu mokosi nustatyti vėjo kryptį. Paaiškina vėjo susidarymo priežastis, dienos ir nakties brizo pasireiškimą. Aiškinasi kritulių rūšis (lietus, sniegas, rasa, šerkšnas, kruša), nustato pagrindinius debesų tipus (sluoksninius, kamuolinius, plunksninius). Pagal oro temperatūros ir kritulių kiekio rodiklius mokosi sudaryti mėnesio, metų oro temperatūros grafiką, kritulių diagramas, vėjų rožę, klimatogramą.</p> <p>Praktinės užduotys:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vidutinės oro temperatūros apskaičiavimas Klimatogramos sudarymas <p>Tyrimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ilgalaikis orų stebėjimas 	<p><i>Atmosfera, troposfera, oras, meteorologiniai elementai, orai, atmosferos slėgis, termometras, barometras, vėjarodis, kritulmatis, vėjas, vėjų rožė, krituliai, brizas, lietus, sniegas, rasa, šerkšnas, kruša, debesuotumas, sluoksniniai debesys, kamuoliniai debesys, plunksniniai debesys</i></p>	

<p>Valstybės ir gyventojai</p> <p>Mokiniai susipažįsta su pasaulio politiniu žemėlapiu ir jo elementais. Skiria valstybes pagal geografinę padėtį (jūrinės, žemyninės, salų). Susipažįsta su didžiausiomis pagal plotą ir gyventojų skaičių valstybėmis.</p> <p>Nagrinėja gyventojų pasiskirstymo veiksnius, susipažįsta su gyventojų skaičiaus kaita pasaulyje. Lygina žmonių gyvenimo sąlygas skirtingose Žemės vietose (atogrąžų miškuose, dykumose, arktyje ir aukštikalnėse).</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyventojų prieaugio apskaičiavimas 	<p><i>Politinis žemėlapis, valstybė, sostinė, gimstamumas, mirtingumas</i></p>	
<p>Lietuva Europoje</p> <p>Mokiniai mokosi nustatyti Lietuvos geografinę padėtį, apibūdina kaimyninių šalių išsidėstymą.</p> <p>Susipažįsta su Lietuvos administraciniu suskirstymu.</p> <p>Analizuoja europinės kultūros pavyzdžius ir įtaką Lietuvai.</p> <p>Bendrais bruožais susipažįsta su Europos Sąjunga. Nagrinėja Vilniaus ir Klaipėdos geografinę padėtį bei šių miestų reikšmę Lietuvai.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kartoschemos sudarymas 	<p><i>Geografinė padėtis, administracinis suskirstymas, apskritis, savivaldybė, seniūnija, sostinė, Europos Sąjunga</i></p>	
<p>Lietuvos kraštovaizdžiai</p> <p>Susipažįsta su pagrindinėmis Lietuvos paviršiaus formomis (aukštumomis ir žemumomis), jų susidarymą sieja su paskutiniojo apledėjimo veikla.</p> <p>Susipažįsta su Lietuvos vidaus vandenimis – upėmis, ežerais, pelkėmis. Taikant konkrečius upių pavyzdžius (Nemuno, Neries), nagrinėja upyno dalis. Aiškinasi, kaip tekančios upės nuo aukštupio iki žemupio formuoja kraštovaizdį.</p> <p>Nagrinėja Lietuvos pajūrio kraštovaizdį, susipažįsta su Baltijos jūros krantais ir jų kitimu.</p> <p>Susipažįsta su Lietuvos saugomomis teritorijomis ir jų panaudojimu laisvalaikiui bei</p>	<p><i>Aukštuma, žemuma, ledynas, ledynmetis, upė, upynas, upės baseinas, ežeras, pelkė, kraštovaizdis, aukštupys, žemupys, vidurupis, ištaka, žiotys, delta, intakas, saugoma teritorija, rekreacija</i></p>	

<p>rekreacijai. Analizuoja, kaip žmonės keičia gamtą, aiškinasi, kodėl svarbu ją tausoti.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akinės nuotraukos sudarymas <p>Tyrimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savo gyvenamosios vietos gamtinės aplinkos / kraštovaizdžio tyrimas • Upės tyrimas 		
<p>Kaimas ir miestas</p> <p>Mokiniai mokosi nusakyti miesto ir kaimo skirtumus. Lygina gyvenimo būdą mieste ir kaime. Aiškinasi kaimuose ir miestuose gyvenančių žmonių abipusę priklausomybę. Nagrinėja Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius miestų plėtros veiksnius, žemėlapyje randa didžiausius Lietuvos ir pasaulio miestus. Bendrais bruožais susipažįsta su miesto funkcinėmis dalimis. Susipažįsta su išskirtinio statuso Lietuvos miestais.</p> <p>Tyrimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyvenamosios vietovės tyrimas • Transporto tyrimas 	<p><i>Gyvenvietė, miestas, kaimas, kurortas</i></p>	
<p>Žmonių ūkinė veikla</p> <p>Aiškinasi, kad žmonių ūkinę veiklą sudaro trys pagrindinės ūkio šakos: žemės ūkis, pramonė ir paslaugos. Nagrinėdami konkrečius pavyzdžius, gilinasi, kas yra gyvulininkystė, žemdirbystė ir kokia yra šių veiklų produkcija. Nagrinėja, kokie veiksniai lemia žemės ūkio plėtrą. Remiantis konkrečiais pasirinktais pavyzdžiais, aiškinasi, kaip gamtos išteklių ir žaliavos virsta gaminiais. Aiškinasi, kaip valstybės bendradarbiauja tarpusavyje prekiaudamos žemės ūkio ir pramonės produkcija.</p> <p>Tyrimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žemės ūkio bendrovės tyrimas 	<p><i>Ūkinė veikla, ūkio šaka, žemės ūkis, pramonė, paslaugos, ekonomika, tarptautinė prekyba</i></p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Pramonės įmonės tyrimas • Maisto produktų kilmės tyrimas 		
---	--	--

4 lentelė 7 klasė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>Orientavimasis</p> <p>Mokiniai mokosi naudoti skaitmeniniais žemėlapius: pasirinkti tinkamus ženklus, išsluoksniuoti žemėlapius bei sukurti nesudėtingą žemėlapi.</p> <p>Naudodamiesi įprastais ir skaitmeniniais žemėlapius, mokosi nustatyti objektų geografines koordinates, pagal pateiktas geografines koordinates surasti objektus žemėlapiuose.</p> <p>Naudodamiesi laiko juostų žemėlapiu, mokosi skaičiuoti laiko skirtumus, aiškinasi skirtumų priežastis.</p> <p>Tyrimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekskursijos maršruto sudarymas 	<p><i>Geografinės informacijos sistemos (GIS), sluoksniai, vietinis laikas, juostinis laikas, pasaulinis laikas (Grinvičo laikas), vasaros (žiemos) laikas, laiko juosta, datos keitimosi linija</i></p>
<p>Europos politinis žemėlapis ir gyventojai</p> <p>Mokiniai mokosi apibūdinti Europos geografinę padėtį, įvairiuose kontekstuose mokosi orientuotis Europos politiniame žemėlapyje. Aiškinasi Europoje gyvenančių tautų ir kultūrų (religijų, kalbų) paplitimą.</p> <p>Susipažįsta su gyventojų pasiskirstymu Europoje, nagrinėja urbanizacijos procesą, didžiausiems Europos miestams būdingas ypatybes.</p> <p>Aiškinasi Europos Sąjungos reikšmę Lietuvai ir valstybėms narėms. Nagrinėja svarbiausias Europos žemyne ir Europos Sąjungoje kylančias socialines ir ekonomines problemas, pateikia galimų sprendimo būdų.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyventojų tankumo apskaičiavimas <p>Tyrimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Europinės kultūros pavyzdžiai gyvenamojoje vietovėje 	<p><i>Europos kultūra, indoeuropiečių kalbų šeima, religija, urbanizacija, Šengeno sutartis, euro zona</i></p>
<p>Europos gamtos ypatumai</p>	<p><i>Klimatas, klimatograma,</i></p>

<p>Susipažįsta su Europos gamtinės aplinkos įvairove ir ypatumais. Europos reljefo pavyzdžiu nurodo senų ir jaunų kalnų skirtumus, pateikia lygumų, kalnų ir skirtingų krantų tipų pavyzdžių.</p> <p>Nagrinėdami Saulės spinduliuotės pasiskirstymą Žemėje, klimato žemėlapius ir klimatogramas, aiškinasi veiksnius, lemiančius į Europos teritoriją patenkančių klimato juostų (subarktinės, vidutinių platumų ir subtropinės), klimato tipų (jūrinio, žemyninio, kalnų ir subtropinio) bei geografinių zonų (tundros, taigos, mišriųjų ir plačialapių miškų, stepių, kietalapių miškų ir krūmynų) ypatumus ir geografinį išsidėstymą.</p> <p>Mokiniai mokosi atpažinti ir palyginti skirtingus Europos geografinių zonų kraštovaizdžius. Mokosi ieškoti priežasties ir pasekmės ryšių skirtingose Europos žemyno vietose, apibūdinant klimatą ir augaliją aiškinti jų poveikį žmonių gyvenimo būdui.</p> <p>Praktinės užduotys:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Palydovinės nuotraukos analizė ● Akinės nuotraukos sudarymas ● Klimatogramų lyginimas 	<p><i>Saulės spinduliuotė, klimato juosta, klimato tipas, jūrinis, žemyninis, kalnų, subtropinis klimato tipas, vandenynų srovės, vakarų vėjai, geografinė zona, tundra, taiga, stepė, mišriųjų ir plačialapių miškai, kietalapiai miškai ir krūmynai</i></p>
<p>Ūkinė veikla Europoje</p> <p>Mokiniai aiškinasi, kokios yra ekonominės sąlygos skirtingoms ekonominėms veikloms vystyti. Mokiniai mokomi vertinti gamtos (klimatas, dirvožemio derlingumas, reljefas) ir ekonominių (žaliavos, transporto tinklas, rinkos dydis) sąlygų tinkamumą žemės ūkiui Europoje plėtoti.</p> <p>Nagrinėjant pavyzdžius, aiškinasi pramonės (pvz., automobilių ar kt.) plėtojimą Europos žemyne. Mokiniai susipažįsta su transporto rūšių privalumais ir trūkumais, mokosi apibūdinti ir palyginti skirtingas transporto rūšis, nagrinėja svarbiausius Europos ir Lietuvos susisiekimo kelius ir uostus (Klaipėdos uostas).</p> <p>Mokiniai mokosi vertinti Europos išteklius (atsinaujinančius ir neatsinaujinančius), jų darnųjį panaudojimą bei poveikį aplinkos ekologiškai situacijai, pasitelkiant pavyzdinius darniosios plėtos ir ekologinių katastrofų pavyzdžius. Nagrinėdami konkrečius pavyzdžius (Alpėse, Pietų Europoje, didžiuosiuose miestuose), nagrinėja turizmo sektoriaus plėtojimą Europoje bei turizmo rūšių pasiskirstymo prielaidas.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Teminio žemėlapių nagrinėjimas 	<p><i>Augalininkystė, gyvulininkystė, miškininkystė, žvejyba, akvakultūra, drėkinamoji žemdirbystė, darnioji plėtra, ekologinė katastrofa, infrastruktūra, transporto tinklas, rinka, krovinių apyvarta, ištekliai, atsinaujinantys ištekliai, neatsinaujinantys ištekliai, masinis turizmas, pažintinis turizmas, poilsinis turizmas</i></p>
<p>Pasaulio ekonominiai ir socialiniai skirtumai</p>	<p><i>BVP, BVP tenkantis 1</i></p>

<p>Mokiniai mokosi paaiškinti bei naudoti ekonominius ir socialinius rodiklius (BVP, BVP 1 gyv., užimtumas ūkio sektoriuose, raštingumas, tikėtina gyvenimo trukmė). Analizuodami ir lygindami statistikos duomenis ir žemėlapius, mokiniai mokosi skirti ne vienodo ekonominio lygio valstybes, regionus, tai pagrįsdami ekonominiais ir socialiniais rodikliais. Mokiniai aiškinasi būdus ir priemones, kurios galėtų padėti mažinti gyvenimo lygio netolygumo priežastis ir atskirtį pasaulyje. Pasirinktų valstybių pavyzdžiu analizuoja ekonominius ir socialinius rodiklius ir vertina šalių išsivystymo lygį.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statistinių duomenų nagrinėjimas 	<p><i>gyventojui, ūkio sektoriai, raštingumas, gyvenimo trukmė, ekonomiškai stiprios valstybės, ekonomiškai silpnos valstybės, besivystančios valstybės.</i></p>
<p>Vidinės Žemės jėgos</p> <p>Mokiniai pakartoja vidinę Žemės sandarą ir aiškinasi, kuo skiriasi žemyninė ir vandenyninė Žemės pluta. Analizuoja, kaip susidaro nuosėdinės, magminės ir metamorfinės uolienos, pateikia jų pavyzdžių. Aiškinasi žemynų dreifo teoriją, nagrinėja litosferos plokščių išsidėstymą, judėjimo kryptis, plokščių pakraščiuose vykstančius procesus ir jų padarinius. Aiškinasi, kodėl ir kur kyla žemės drebėjimai, kur susidaro ugnikalniai. Nagrinėdami konkrečius pavyzdžius (Himalajų kalnų, Andų kalnų, Islandijos, Havajų ar kt. salų grandinės), nurodo galimus šių vidinių jėgų pasireiškimo teigiamus ir neigiamus padarinius žmonėms.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reljefo profilio sudarymas <p>Tyrimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Išorinių jėgų tyrimas 	<p><i>Litosfera, žemyninė pluta, vandenyninė pluta, uoliena, nuosėdinės uolienos, metamorfinės uolienos, magminės uolienos, litosferos plokštė, vulkanizmas, ugnikalnis, žemės drebėjimas, riftinis slėnis.</i></p>

5 lentelė 8 klasė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>Orientavimasis kartografinėje informacijoje</p>	
<p>Pasaulio ir Lietuvos klimatas</p> <p>Nagrinėdami Žemės judėjimo aplink Saulę schemas ir paveikslus, mokiniai aiškinasi priežastis, lemiančias netolygų</p>	<p><i>Žemės ašies pasvirimas, Saulės spinduliuotė /</i></p>

šviesos ir šilumos pasiskirstymą Žemės rutulyje. Aiškinasi, kaip Žemės ašies posvirio kampas ir su tuo susijusi Saulės spinduliuotė daro įtaką oro temperatūros, atmosferos slėgio juostų pasiskirstymui Žemėje ir priklausomumą nuo geografinės platumos.

Nagrinėdami klimato žemėlapius, klimatogramas, aiškinasi klimatą lemiančių veiksnių – geografinės platumos, nuotolio nuo jūros, vandenynų srovių, sausumos reljefo, aukščio virš jūros lygio įtaką klimato juostų (arktinės / antarktinės, subarktinės / subantarktinės, vidutinių platumų, paatogrąžių, atogrąžų, subekvatorinės, pusiaujo) ir tipų (jūrinio, žemyninio ir musoninio) susidarymui. Aiškina oro judėjimą tarp atogrąžų ir pusiaujo ir apibūdina su tuo susijusius reiškinius ir procesus.

Mokosi ieškoti priežasties ir pasekmės ryšių apibūdinant skirtingų Žemės vietų klimatą, siejant jį su geografiniu zoniškumu ir žmonių ūkine veikla.

Mokiniai aiškinasi, kaip klimatas veikia žmonių gyvenimo būdą (gyvenimo sąlygas ir veiklas) ir kaip žmonių ūkinė veikla prisideda prie klimato kaitos.

Apibūdina natūralų ir antropogeninės veiklos sustiprintą šiltnamio efektą atmosferoje. Komentuoja klimato pokyčius iš skirtingų perspektyvų, pabrėžiant ypatingą žmonių ūkinės veiklos įtaką.

Pateikia pasaulinės klimato kaitos pavyzdžių pasaulyje ir Lietuvoje, detaliau aiškina klimato atšilimo padarinius poliarinėse srityse. Vertina tarptautinius susitarimus ir kiekvieno žmogaus indėlį šiltnamio dujų mažinimui, kaip esminei priemonei švelninant klimato atšilimą.

Pateikia stichinių orų reiškinių (uraganai, tornadai, sausros, sniego audros) pavyzdžių, jų geografinį pasiskirstymą ir aiškina jų keliamas grėsmes bei nurodo apsaugos nuo šių stichijų būdus.

Aiškina klimatą formuojančių veiksnių įtaką Lietuvos orams ir klimatui. Analizuoja sinoptinį žemėlapi ir mokosi pateikti trumpalaikes orų prognozes. Apibūdina ciklono ir anticiklono skirtumus, apibūdina šių oro masių įtaką Lietuvos orams.

*apšvietimo / šilumos /
temperatūros juosta, klimato
juosta, pusiaujas, atogrąža,
poliarinis ratas, poliarinė
diena, poliarinė naktis, metų
laikai, klimatograma,
oro slėgis, aukštas slėgis,
žemės slėgis, slėgio juosta,
izoterma, vyraujantys vėjai,
pasatai, sausasis laikotarpis,
drėgnasis laikotarpis,
vasaros musonas, žiemos
musonas, vandenyno srovė*

*atmosfera, natūralusis
šiltnamio efektas,
antropogeninis šiltnamio
efektas, šiltnamio dujos,
anglies dioksidas, emisijos,
potvyniai, sausros, jūrų
vandens lygio kilimas,
temperatūros kilimas, Arktis,
Antarktis, jūrų ledas,
ledkalnis, šelfinis ledynas,
daugiametis įšalas,
žemyninis ledas*

*orų prognozė, sinoptinis
žemėlapis, oro masė,
ciklonas, anticiklonas, šiltas
frontas, šaltas frontas,
šiltasis sektorius*

uraganas, tornadas, sausra,

<p>Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas</p> <p>Nagrinėdami žemėlapius, paveikslus ir kitus vaizdinės informacijos šaltinius, aiškinasi priežastis, lemiančias skirtingų geografinių zonų (tundros, spygliuočių, mišriųjų ir plačialapių miškų, stepių, dykumų, savanų, drėgnųjų atogrąžų miškų) išsidėstymą einant nuo pusiaujo ašigalių link ir kopiant į kalnus. Mokiniai mokomi sieti geografines zonas su atitinkamomis klimato juostomis. Apibūdinant geografines zonas, mokiniai mokomi skirtingose Žemės vietose ieškoti priežasties ir pasekmės ryšių.</p> <p>Lygina drėgnuosius atogrąžų miškus su Europos mišriaisiais miškais ardiškumo, rūšių įvairovės, maistingųjų medžiagų kiekio požiūriu. Apibūdina karštųjų dykumų susidarymą ir paviršiaus ypatumus.</p> <p>Nagrinėja veiksnius, lemiančius augalijos ir gyvūnijos įvairovę mūsų planetoje. Pateikia skirtingų geografinių zonų būdingiausių augalų ir gyvūnų pavyzdžių bei paaiškina prisitaikymą prie skirtingų gamtos sąlygų (karščio, perteklinės drėgmės, kritulių stygiaus, šalčio).</p> <p>Mokiniai aiškinasi sąveiką tarp žmonių ūkinės veiklos ir natūralios gamtinės aplinkos skirtingose geografinėse zonose.</p> <p>Paaiškina, kaip žmonės naudoja išskirtinai nesvetingus gyvenimui kraštovaizdžius ir įvertina vandens svarbą žemės ūkiui (pvz., oazių ūkis).</p> <p>Pateikia ir analizuoja skirtingų žmogaus ūkinių veiklų pavyzdžius bei aiškina šių procesų poveikį gamtinei aplinkai bei pačiam žmogui. Mokiniai analizuoja žmogaus įtaką gamtinių ir kultūrinių kraštovaizdžių kitimui, nurodo darnaus teritorijų vystymo poreikį ir pavyzdžius.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Geografinės zonos nagrinėjimas 	<p><i>sniego audra</i></p> <p><i>geografinė zona, platuminis geografinis zoniškumas, vertikalusis zoniškumas, atogrąžų miškai, savanos (drėgnosios, sausosios, dygliuotosios), dykumos, efemerai, stepės, plačialapių miškai, mišrieji miškai, spygliuočių miškai (taiga), tundra, arktinės ir antarktinės dykumos</i></p> <p><i>mechaninis dūlėjimas, vadė, kopa, barchanas, akmeninga dykuma, žvyringa dykuma, smėlinga dykuma, eolinės reljefo formos</i></p> <p><i>oazė, artezinis šulinys, gruntinis vanduo, klajoklinė gyvulininkystė, klajokliai, natūrinis ūkis, kaplinė žemdirbystė, dirbtinis drėkinimas, druskėjimas, Sahelis, vėjo erozija, dirvožemio erozija, sausros, nuganymas, dykumėjimas, miškų kirtimas, pirminis miškas, antrinis miškas, rūšinė įvairovė, miško arda, dirvožemio derlingumas, Amazonija, lydininė</i></p>
---	---

	<i>žemdirbystė, plantacijų ūkis, monokultūra,</i>
<p>Pasirinktų valstybių apžvalga</p> <p>Naudodamiesi teminiais žemėlapiais ir kitais informacijos šaltiniais apibūdina JAV, Kinijos, Indijos, Japonijos, Australijos, Rusijos valstybių geografinę padėtį ir gamtos ypatumus. Paaikškina pažeidžiamumą dėl stichinių nelaimių ar žmogaus įtakos ir nurodo veiksmingas apsaugos priemones. Apibūdina gyventojų pasiskirstymą ir vertina jo poveikį visuomenei ir ekonomikai. Aiškinasi pasirinktus socialinius ir kultūrinius ypatumus bei jų sklaidą pasaulyje. Vertina ekologinius ypatumus ir gamtos potencialą bei jo panaudojimą žemės ūkyje ir žaliavų gavybai. Naudojant statistinius duomenis, analizuoja ekonominį potencialą, aiškinasi priklausomybę nuo žaliavų ir prekių importo bei eksporto.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Valstybės nagrinėjimas 	<i>Sąvokos bus sudėliotos, kai galutinai patvirtinsime konkrečias valstybes</i>

6 lentelė 9 klasė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai</p> <p>Mokiniai nagrinėja pasaulio politinį žemėlapi, grupuoja valstybes pagal geografinę padėtį, teritorijos plotą, gyventojų skaičių, teritorijos sudėtį, valdymo formą. Naudodamiesi žemėlapiais, apibūdina Lietuvos ir kitų šalių geografinę (gamtinę, geopolitinę, ekonominę) padėtį, geba palyginti Lietuvos, jos kaimynių ir kitų šalių padėtį, daro išvadas. Analizuodami Lietuvos ir pasaulio statistikos duomenis, mokiniai mokosi lyginti ir vertinti Lietuvą ir pasirinktas šalis pagal ekonominius ir socialinės raidos rodiklius (BVP, BVP 1 gyv., ŽSRI, pasaulio laimės indeksas, skurdo lygis, raštingumo lygis, kūdikių mirtingumas ir kt.), pateikia apibendrinamąsias išvadas. Aiškinasi priežastis, galėjusias lemti skirtingą šalių socialinę ir ekonominę padėtį. Nagrinėja būdus ir priemones, kuriomis galima sumažinti valstybių išsivystymo netolygumus ir atskirtį.</p>	<p><i>Unitarinė valstybė, federacinė valstybė, monarchija, konstitucinė monarchija, respublika, teokratinė monarchija, BVP, BVP 1 gyv., ŽSRI, pasaulio laimės indeksas, raštingumo lygis, skurdo lygis, kūdikių mirtingumas, išsivysčiusi valstybė, besivystanti valstybė, ilgalaikė parama, trumpalaikė parama</i></p>

<p>Lietuvos ir pasaulio gyventojai</p> <p>Mokiniai analizuoja Lietuvos, atskirų regionų bei pasaulio gyventojų skaičiaus kaitos statistinius duomenis, aiškinasi priežastis, lėmusias tokią kaitą. Aiškinasi galimą gyventojų skaičiaus kaitą Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje. Nagrinėja Lietuvos ir atskirų šalių gyventojų sudėtį pagal amžių ir lytį, lygina šalių gyventojų amžiaus ir lyties piramides, randa skirtumus ir jų priežastis. Gyventojų skaičiaus kaitą ir amžiaus piramides sieja su demografinės raidos modeliu. Nagrinėja demografinės politikos kryptis ir priemones.</p> <p>Mokiniai aiškinasi, kaip gyventojai pasiskirstę pasaulyje, kokią įtaką gyventojų pasiskirstymui turi gamtiniai (reljefas, klimatas), ekonominiai (išteklių, pramonės išdėstymas) ir socialiniai (demografinė sudėtis) veiksniai. Apskaičiuoja vidutinį gyventojų tankumą, lygina šalis pagal šį rodiklį, daro išvadas.</p> <p>Nagrinėja gyventojų pasiskirstymą Lietuvoje. Aiškinasi gyventojų migracijos tipus, priežastis ir šių reiškinių teigiamą bei neigiamą įtaką valstybių socialiniam ir ekonominiam gyvenimui. Nagrinėja ir aiškina pabėgėlių judėjimo kryptis bei šio reiškinio keliamas problemas.</p> <p>Praktinė užduotis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyventojų amžiaus ir lyties piramidės nagrinėjimas 	<p><i>Gimstamumas, mirtingumas, natūralusis gyventojų prieaugis, demografinis sprogymas, depopuliacija, demografinė politika, gyventojų tankumas, protų nutekėjimas, migracija, mechaninis gyventojų prieaugis, pabėgėliai</i></p>
<p>Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje</p> <p>Aiškinasi, kaip gyvenvietės skirstomos pagal atliekamas pagrindines funkcijas ir kaip jos kinta. Nagrinėja Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius urbanizacijos procesus (demografinius, teritorinius, ekonominius ir socialinius), pasitelkia konkrečius miestų pavyzdžius.</p> <p>Aiškinasi globaliųjų miestų, megalopolijų išsidėstymą pasaulyje, vertina šias miestiškas teritorijas ekologiniu, teritorijų plėtros ir kitais aspektais.</p> <p>Nagrinėja miestų plėtrą ekonomiškai išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse, nurodo panašumus ir skirtumus, problemas ir jų sprendimo būdus.</p> <p>Nagrinėjant konkrečius pavyzdžius (pvz., Vilniaus), mokiniai skiria ir apibūdina pagrindines miesto funkcines zonas, aiškinasi, kaip jos kinta. Mokiniai aiškinasi, kas yra darnioji miestų plėtra, nagrinėja šio proceso pavyzdžius Lietuvos ir pasaulio mastu.</p>	<p><i>Urbanizacija, urbanizacijos lygis, stumiantieji veiksniai, traukiantieji veiksniai, globalusis miestas, aglomeracija, megalopolis, centrinis verslo rajonas (CVR), lūšnynas, darnusis miestas, gentrifikacija</i></p>

<p>Pasaulio kultūrų ir religijų geografija</p> <p>Mokiniai nagrinėja kultūrų geografijos sampratą, analizuoja kultūros sričių žemėlapius, bendrais bruožais susipažįsta su įvairiomis kultūromis, aiškinasi, kokia jų istorinė arba dabartinė įtaka pasaulio žmonijai. Nagrinėja Lietuvoje ir pasaulyje vyraujančias pagrindines religijas (krikščionybę, islamą, budizmą), jų geografinį išplitimą. Aiškinasi religijos ir kultūros santykį, jų įtaką kasdieniam žmogaus gyvenimui.</p>	<p><i>Kultūra, kultūros sritis / regionas, kultūrų globalizacija, kalbų geografija, krikščionybė, islamas, budizmas</i></p>
<p>Gamtos išteklių ir jų naudojimas</p> <p>Mokiniai analizuoja įvairius informacijos šaltinius apie Lietuvos ir pasaulio gamtos išteklių įvairovę ir jų naudojimo tvarumą. Aiškinasi, kurie iš jų yra atsinaujinantys ir neatsinaujinantys. Akcentuojamas dėmesys į vandens ir dirvožemio išteklius. Pasitelkiami Lietuvos ir pasaulio šalių išteklių naudojimo pavyzdžiai. Aiškinasi taupaus ir darnaus gamtos išteklių naudojimo būtinybę. Aiškinasi jūrų ir vandenynų gamtos išteklių reikšmę ir su tuo susijusius geopolitinius ir ekologinius iššūkius. Nagrinėja Baltijos jūros geografinės ypatybės, ūkinę reikšmę ir ekologinę būklę. Remiantis Lietuvos ir pasaulio pavyzdžiais, aiškinasi tvaraus gamtos išteklių naudojimo būtinybę. Vertina vartojimo mažinimo, pakartotinio vartojimo ir atliekų perdirbimo svarbą lokaliu ir globaliu lygiu. Susipažįsta su žiedinės ekonomikos samprata ir šios strategijos įgyvendinimo priemonėmis.</p>	<p><i>Gamtos išteklių, žaliavos, atsargos, atsinaujinantys išteklių, neatsinaujinantys išteklių, mineraliniai išteklių, darnusis vystymas, šelfas, ekologinis pėdsakas, perteklinė žvejyba, žvejybos kvota, akvakultūra, žiedinė ekonomika</i></p>

17 lentelė 10 klasė

Mokymosi turinys	Esminės sąvokos
<p>Lietuvos ir pasaulio ūkis, globalizacija</p> <p>Susipažįsta su valstybės ekonomikos funkcionavimo samprata. Nagrinėjant pavyzdžius aiškinasi rinkos, planinės ir tradicinės ekonomikos sistemas. Nagrinėja Lietuvos ir kitų šalių ūkio struktūrą. Remiantis šiais duomenimis, daro išvadą apie valstybių ekonominę galią, išsivysčiusių ir besivystančių valstybių skirtumus, geba įvertinti Lietuvos padėtį bendroje pasaulio ūkio sistemoje.</p> <p>Naudojant įvairius informacijos šaltinius, mokiniai vertina, kaip gamtos sąlygos (klimatas, dirvožemio derlingumas, reljefas ir kt.) tinka žemės ūkiui plėtoti Lietuvoje ir pasaulyje. Nagrinėjant pavyzdžius nurodo augalininkystės ir gyvulininkystės šakas, jų svarbiausius paplitimo rajonus, vertina šių šakų vaidmenį globalizacijos požiūriu. Aiškina ekologinės žemdirbystės svarbą, vertina genetiškai modifikuotų organizmų naudojimą žemės ūkyje.</p>	<p><i>Rinkos ekonomika, planinė ekonomika, tradicinė ūkio sistema, pirmasis sektorius, antrasis sektorius, trečiasis sektorius, produktyvumas, popramoninė (paslaugų) valstybė, agrarinė vakstybė, augalininkystė, gyvulininkystė, neoficialusis darbo sektorius, virtualus vanduo, genų technologija,</i></p>

Aiškinasi pramonės išdėstymo veiksnius (žaliavų, transporto, rinkos ir kt.), sieja juos su konkrečiais pavyzdžiais Lietuvoje ir pasaulyje. Pasirinktinai nagrinėja svarbiausias pramonės šakas ar joms priklausančių bendrovių geografinį veiklos pasiskirstymą, aiškina to tikslus ir priežastis. Vertina aukštos pridėtinės vertės pramonės šakų reikšmę Lietuvos ir pasaulio ekonomikai. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais aiškina pramonės įtaką gamtinei aplinkai ir žmonėms.

Nagrinėja Lietuvos, Europos ar pasirinktų šalių energetikos ypatumus, vertina šių priemonių svarbą klimato kaitos kontekste.

Aiškinasi priežastis, lemiančias paslaugų formų kitimą Lietuvoje ir pasaulyje, tai sieja su globalizacijos teikiamomis galimybėmis.

Vertina medijų reikšmę šiuolaikiniame pasaulyje, nurodo jų pranašumus ir trūkumus.

Aiškinasi transporto plėtrą globalizuotame pasaulyje, akcentuojant dėmesį į vandens ir oro transportą.

Nagrinėja turizmo plėtrą pasaulyje, jos teikiamą naudą šalių ekonomikai bei pažeidžiamumą krizių metu.

Aiškinasi užsienio prekybos vaidmenį globalizacijos pasaulyje. Nagrinėja pasaulinės prekybos srautus, daro išvadas.

Vertina Lietuvos užsienio prekybos galimybes globalizuotame pasaulyje.

*ekologinis ūkininkavimas,
turizmas, masinis turizmas,
logistika, konteineris,
užsienio prekyba, eksportas,
importas, globalizacija,
konkurencija, pramonės
išdėstymo veiksniai, aukštųjų
technologijų pramonė,
sąžininga prekyba, Global
player, medijos,*

Tyrimas:

- Teritorijos tyrimas GIS įrankiu

Geografijos pasiekimų lygių požymiai

8 lentelė 6 klasė

I pasiekimų lygis	II pasiekimų lygis	III pasiekimų lygis	IV pasiekimų lygis
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
Padedamas pasirenka labai dažnai pamokoje naudojamas priemones orientavimuisi gerai pažįstamoje aplinkoje. Padedamas elementariai nurodo erdvinius ryšius tarp objektų.	Pasirenka dažnai pamokoje naudojamas priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Elementariai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, bando taikyti	Pasirenka ir derina žinomas priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėse erdvėse.	Pasirenka ir derina įvairias priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Puikiai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėse

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,

2020-08-26 d.

Pirminis variantas. Bus pildoma

Kalba neredaguota

	pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėse erdvėse.		erdvėse.
Padedant mokytojui orientuojasi pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, ne visada tiksliai vartoja kartografinį žodyną. Savais žodžiais, tačiau ne visai tiksliai apibūdina kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	Orientuojasi pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, ne visada tiksliai vartoja kartografinį žodyną. Savais žodžiais, elementariai, apibūdina kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	Orientuojasi įprastuose mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, atskiria ir dažniausiai tinkamai vartoja kartografinį žodyną. Savais žodžiais nusako kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	Orientuotis įvairaus mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, puikiai vartoja kartografinį žodyną, nusako kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.
Padedant mokytojui pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, keliais bruožais apibūdina gerai žinomo objekto geografinę padėtį.	Pasaulio gamtiniame ir politiniame žemėlapiuose ir / arba gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais, keliais bruožais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, bando nustatyti geografines koordinatas.	Įprastuose mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografines koordinatas.	Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais puikiai apibūdina geografinių objektų padėtį, nustatyto geografines koordinatas.
2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas			
3. Pasaulio geografinis pažinimas			
4. Geografinių tyrimų gebėjimai			

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NŠA
NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,
2020-08-26 d.
Pirminis variantas. Bus pildoma
Kalba neredaguota

9 lentelė 7-8 klasės

1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
I	II	III	IV
2. Gamtinės ir visuomeninės geografinės sistemų pažinimas			
3. Pasaulio geografinis pažinimas			
4. Geografinių tyrimų gebėjimai			

10 lentelė 9-10 klasės

1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje			
I	II	III	IV
2. Gamtinės ir visuomeninės geografinės sistemų pažinimas			

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

PROJEKTAS,
2020-08-26 d.
Pirminis variantas. Bus pildoma
Kalba neredaguota

3. Pasaulio geografinis pažinimas			
4. Geografinių tyrimų gebėjimai			